

USTAWA
z dnia 17 października 1991 r.
o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent
oraz o zmianie niektórych ustaw

Art. 1.

Przepisy ustawy stosuje się do emerytur i rent, zwanych dalej "świadczeniami", przysługujących na podstawie:

- 1) ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267, z 1984 r. Nr 52, poz. 268 i 270, z 1986 r. Nr 1, poz. 1, z 1989 r. Nr 35, poz. 190 i 192, z 1990 r. Nr 10, poz. 58 i 61, Nr 36, poz. 206, Nr 66, poz. 390 i Nr 87, poz. 506 oraz z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 80, poz. 350 i Nr 94, poz. 422), z uwzględnieniem przepisów:
 - a) art. 86 i art. 88-91 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 3, poz. 19, Nr 25, poz. 187 i Nr 31, poz. 214, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1988 r. Nr 19, poz. 132, z 1989 r. Nr 4, poz. 24 i Nr 35, poz. 192, z 1990 r. Nr 34, poz. 197, Nr 36, poz. 206 i Nr 72, poz. 423 oraz z 1991 r. Nr 95, poz. 425),
 - b) art. 112-114 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385),
 - c) art. 27 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. Nr 31, poz. 214, z 1984 r. Nr 35, poz. 187, z 1988 r. Nr 19, poz. 132, z 1989 r. Nr 4, poz. 24, Nr 34, poz. 178 i 182, z 1990 r. Nr 20, poz. 121 oraz z 1991 r. Nr 55, poz. 234, Nr 88, poz. 400 i Nr 95, poz. 425),
 - d) art. 23 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. Nr 21, poz. 124 i Nr 43, poz. 253),
- 2) ustawy z dnia 27 września 1973 r. o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 31, poz. 145, z 1986 r. Nr 42, poz. 202, z 1989 r. Nr 35, poz. 190 i z 1990 r. Nr 36, poz. 206),
- 3) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz.U. z 1983 r. Nr 31, poz. 146, z 1989 r., Nr 32, poz. 169 i Nr 35, poz. 190 oraz z 1990 r. Nr 36, poz. 206),
- 4) ~~dekrety z~~ ustawy z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 27, poz. 135, z 1989 r. Nr 35, poz. 190 i z 1990 r. Nr 36, poz. 206),

Opracowano na podstawie: Dz.U. z 1991 r. Nr 104, poz. 450, z 1992 r. Nr 21 poz. 84, z 1993 r. Nr 127, poz. 583, Nr 129, poz. 602, z 1994 r. Nr 84, poz. 385, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, Nr 95, poz. 473, Nr 138, poz. 681, z 1996 r. Nr 87, poz. 395, Nr 100, poz. 461, Nr 136, poz. 636, Nr 147, poz. 687, z 1997 r. Nr 30, poz. 164, Nr 106, poz. 676, Nr 111, poz. 725, Nr 141, poz. 943, z 1998 r. Nr 55, poz. 351.

- 5) ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 i z 1990 r. Nr 36, poz. 206),
- 6) ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz.U. Nr 5, poz. 32, z 1989 r. Nr 35, poz. 192 i z 1990 r. Nr 36, poz. 206),
- 7) ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz.U. Nr 23, poz. 99 z 1985 r. Nr 20, poz. 85 i z 1990 r. Nr 36, poz. 206),
- 8) ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych (Dz.U. Nr 29, poz. 156 i z 1990 r. Nr 36, poz. 206),
- 9) ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144, z 1989 r. Nr 35, poz. 192, z 1990 r. Nr 36, poz. 206 i z 1991 r. Nr 94, poz. 422).

Art. 2.

1. Przy ustalaniu prawa i wysokości świadczeń uwzględnia się następujące okresy, zwane dalej "okresami składkowymi":
 - 1) okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w wysokości określonej w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie przepisów o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, przepisów wymienionych w art. 1 pkt 2-5, przepisów Prawa o adwokaturze oraz w przepisach o zatrudnieniu,
 - 2) okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne duchownych i okresy zaliczone do okresów tego ubezpieczenia,
 - 3) okresy czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim lub okresy jej równorzędne albo zastępczych form tej służby,
 - 3a. okresy działalności kombatanckiej, działalności równorzędnej z tą działalnością, a także okresy zaliczane do okresów tej działalności oraz okresy podlegania represjom wojennym i okresu powojennego, określone w przepisach o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego,
 - 4) okresy pełnionej w Polsce służby:
 - a) w Policji (Milicji Obywatelskiej),
 - b) w Urzędzie Ochrony Państwa (w organach bezpieczeństwa publicznego),
 - c) w Straży Granicznej,
 - d) w Służbie Więziennej,
 - e) w Państwowej Straży Pożarnej,
 - 5) okresy pobierania zasiłku macierzyńskiego.
2. Za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy następujące okresy, za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne:
 - 1) okresy zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia:

- a) na obszarze Państwa Polskiego - w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy, jeżeli w czasie tych okresów pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński albo opiekuńczy,
 - b) obywateli polskich za granicą - w polskich przedstawicielstwach dyplomatycznych i urzędach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy Organizacji Narodów Zjednoczonych i w innych misjach lub misjach specjalnych, a także w innych polskich placówkach, instytucjach lub przedsiębiorstwach, do których zostali delegowani lub skierowani; dotyczy to również członków rodziny delegowanego lub skierowanego tam pracownika, którzy podjęli zatrudnienie w tych placówkach w czasie pobytu za granicą,
 - c) obywateli polskich za granicą - w organizacjach międzynarodowych, zagranicznych instytucjach i w zakładach, do których zostali skierowani w ramach współpracy międzynarodowej lub w których byli zatrudnieni za zgodą właściwych władz polskich; zgoda nie jest wymagana w odniesieniu do pracowników, którzy wyjechali za granicę przed dniem 9 maja 1945 r.,
 - d) obywateli polskich za granicą - u innych pracodawców zagranicznych, jeżeli w okresie pracy za granicą były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce,
 - e) za granicą osób, które w okresie zatrudnienia nie były obywatelami polskimi, jeżeli osoby te powróciły do kraju po dniu 22 lipca 1944 r. i zostały uznane za repatriantów,
- 2) okresy pracy przymusowej:
- a) wykonywanej na rzecz hitlerowskich Niemiec w okresie II wojny światowej,
 - b) wykonywanej na obszarze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 31 grudnia 1956 r.,
 - c) wykonywanej na rozkaz władz alianckich w okresie do dnia 31 grudnia 1945 r.,
 - d) wykonywanej w kopalniach pod ziemią podczas odbywania służby wojskowej w Wojsku Polskim,
- 3) okresy zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r.,
- 4) okresy pracy wykonywanej w czasie odbywania na obszarze Państwa Polskiego kary pozbawienia wolności, kary aresztu za wykroczenie oraz w czasie tymczasowego aresztowania - w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy określonego dla takiej pracy,
- 5) okresy niewykonywania zatrudnienia po jego ustaniu, jeżeli za te okresy na podstawie przepisów Kodeksu pracy zostało wypłacone wynagrodzenie lub odszkodowanie,
- 6) okresy czasowego pozostawania bez pracy na obszarze Państwa Polskiego z powodu niemożności jej otrzymania lub niemożności podjęcia szkolenia zawodowego, w tym okresy pobierania zasiłków z funduszu aktywizacji

- zawodowej, zasiłków dla bezrobotnych oraz zasiłków szkoleniowych z Funduszu Pracy,
- 7) okresy sprawowania mandatu posła lub senatora w Państwie Polskim,
- 8) okresy wykonywania działalności twórczej lub artystycznej na obszarze Państwa Polskiego:
- a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których ubezpieczony był zwolniony od opłacania składki,
 - b) przypadającej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tego tytułu,
- 9) okresy pracy adwokatów wykonywanej na obszarze Państwa Polskiego:
- a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,
 - b) przypadającej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tego tytułu,
- 10) okresy wykonywania na obszarze Państwa Polskiego pracy nakładczej:
- a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w którym występowało zwolnienie od opłacania składki,
 - b) przypadającej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia z tego tytułu,
- jeżeli w tych okresach osoba wykonująca taką pracę uzyskiwała wynagrodzenie w wysokości co najmniej 50% obowiązującego najniższego wynagrodzenia, określonego na podstawie Kodeksu pracy,
- 11) okresy pracy na obszarze Państwa Polskiego w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych i w innych spółdzielniach zrzeszonych w Centralnym Związku Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, w zespołowych gospodarstwach rolnych spółdzielni kółek rolniczych zrzeszonych w Krajowym Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych oraz pracy na rzecz tych spółdzielni:
- a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,
 - b) przypadającej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tego tytułu,
- przy czym okresy te oblicza się na zasadach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy,
- 12) okresy pracy na obszarze Państwa Polskiego wykonywanej na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia oraz współpracy przy wykonywaniu takiej umowy:
- a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

- b) wykonywanej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia z tego tytułu, jeżeli wykonywanie umowy odpowiadało warunkom ubezpieczenia,
- 13) okresy pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarze Państwa Polskiego:
 - a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,
 - b) prowadzonej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia z tego tytułu, jeżeli prowadzenie działalności gospodarczej odpowiadało warunkom ubezpieczenia,
- 14) okresy współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarze Państwa Polskiego objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego oraz okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,
- 15) okresy pobierania stypendium sportowego z tytułu wyczynowego uprawiania sportu na obszarze Państwa Polskiego po ukończeniu 15 roku życia, z wyjątkiem okresów pobierania stypendium przez osoby uczące się lub studiuje w systemie studiów dziennych.

Art. 3.

1. Przy obliczaniu okresu, o którym mowa w art.2, nie uwzględnia się okresu pracy w zakładzie pracy prowadzonym przez:
 - 1) małżonka,
 - 2) krewnego lub powinowatego, jeżeli osoba wykonująca pracę w tym zakładzie pozostawała w czasie tej pracy we wspólnym gospodarstwie domowym z osobą prowadzącą zakład,chyba że był to okres pracy objęty obowiązkiem ubezpieczenia, za który opłacono składki na ubezpieczenie społeczne.
2. Krewnymi i powinowatymi, o których mowa w ust.1 pkt 2, są: dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione, rodzeństwo, rodzice, macocha i ojczym, osoby przysposabiające, wnuki, dziadkowie, teściowie, zięciowie, synowie, bratowe, szwagierki i szwagrowie.
3. Przepisy ust.1 i 2 stosuje się odpowiednio do pracy wykonywanej u osoby fizycznej.

Art. 4.

1. Przy ustalaniu prawa i wysokości świadczeń oprócz okresów składkowych, o których mowa w art.2, uwzględnia się następujące okresy, zwane dalej "okresami nieskładkowymi":
 - 2) okresy internowania na podstawie art.42 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz.U. Nr 29, poz.154), **pkt 1 skreślony**
 - 3) okresy zwolnienia z opłacania składek z tytułu pobierania:
 - a) zasiłków z ubezpieczenia społecznego chorobowego lub opiekuńczego,

- b) świadczenia rehabilitacyjnego
oraz okresy pobierania tych świadczeń po ustaniu obowiązku ubezpieczenia,
 - 4) renty chorobowej, wprowadzonej przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 1975 r. Nr 34, poz.188), pobieranej po ustaniu zatrudnienia w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa obowiązującego w danym zawodzie,
 - 5) okresy niewykonywania zatrudnienia po jego ustaniu, jeżeli za te okresy, na podstawie przepisów Kodeksu pracy, zostało wypłacone odszkodowanie,
 - 6) okresy urlopu wychowawczego, urlopu bezpłatnego udzielonego na podstawie przepisów w sprawie bezpłatnych urlopów dla matek pracujących, opiekujących się małymi dziećmi, innych udzielonych w tym celu urlopów bezpłatnych oraz okresy niewykonywania pracy - spowodowanych opieką nad dzieckiem:
 - a) w wieku do lat 4 - w granicach do 3 lat na każde dziecko oraz łącznie - bez względu na liczbę dzieci - do 6 lat,
 - b) na które ze względu na jego stan fizyczny, psychiczny lub psychofizyczny przysługuje pielęgnacyjny zasiłek rodzinny - dodatkowo w granicach do 3 lat na każde takie dziecko,
 - 7) okresy opieki pielęgnacyjnej nad inwalidą wojennym zaliczonym do I grupy inwalidów - sprawowanej przez członka jego rodziny w wieku powyżej 16 lat, który w okresie sprawowania opieki nie osiągnął dochodu przekraczającego miesięcznie połowę najniższego wynagrodzenia,
 - 8) okresy niewykonywania pracy, w granicach do 6 lat, spowodowane koniecznością opieki nad innym niż dziecko członkiem rodziny zaliczonym do I grupy inwalidów,
 - 9) okresy urlopu bezpłatnego oraz okresy przerw w zatrudnieniu w razie nieudzielenia urlopu bezpłatnego - w przypadku małżonków pracowników skierowanych do pracy w przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy Organizacji Narodów Zjednoczonych i w innych misjach specjalnych za granicą, w instytutach, ośrodkach informacji i kultury za granicą,
 - 10) okresy nauki w szkole wyższej na jednym kierunku - pod warunkiem ukończenia tej nauki - w wymiarze określonym w programie studiów,
 - 11) okres kształcenia zawodowego lekarzy w klinikach akademii medycznych i oddziałach instytutów naukowych w charakterze wolontariusza - w granicach do 1 roku.
2. Przy ustalaniu prawa i wysokości świadczeń okresy nieskładkowe uwzględnia się w rozmiarze nie przekraczającym jednej trzeciej uwzględnionych okresów składkowych.

Art. 5.

Przy ustalaniu prawa i wysokości świadczeń uwzględnia się również następujące okresy, traktując je - z zastrzeżeniem art. 15 - jak okresy składkowe:

- 1) okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki,
 - 2) przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego,
 - 3) przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16 roku życia,
- jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art.2-4, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania świadczenia - w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

Art. 6.

1. Przy ustalaniu prawa do emerytury na podstawie przepisów, o których mowa w art. 1 pkt 1, warunek posiadania wymaganego okresu zatrudnienia liczonego łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi do okresów zatrudnienia uważa się za spełniony, jeżeli pracownik udowodni określoną w tych przepisach liczbę lat:
 - 1) okresów składkowych albo
 - 2) okresów składkowych uzupełnionych okresami nieskładkowymi - w rozmiarze nie większym niż określony w art. 4 ust. 2 - lub okresami, o których mowa w art. 5.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio przy ustalaniu prawa do renty szkoleniowej, renty inwalidzkiej lub renty rodzinnej na podstawie przepisów, o których mowa w art. 1 pkt 1, przy czym warunek powstania inwalidztwa w czasie zatrudnienia lub w okresie równorzędnym z okresem zatrudnienia albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów uważa się za spełniony, jeżeli inwalidztwo powstało w okresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 i ust. 2 pkt 1, pkt 3-7, pkt 9 lit.a), pkt 10, pkt 11 i pkt 15 oraz w art. 4 ust. 1 pkt 2-5, pkt 6 lit.a) i pkt 7, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.
3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio przy ustalaniu prawa do świadczeń na podstawie przepisów, o których mowa w art. 1 pkt 2-8.
4. Przy ustalaniu prawa do świadczeń okresy:
 - 1) pracy przymusowej, o której mowa w art. 2 ust. 2 pkt 2,
 - 2) działalności kombatanckiej oraz okresy równorzędne i zaliczane do okresów tej działalnościuwzględnia się w wymiarze podwójnym.
6. Okresy zatrudnienia obywateli polskich za granicą, o których mowa w art. 2 ust.2 pkt 1 lit.c) i e), oraz okresy, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 9, uwzględnia się pod warunkiem stałego zamieszkania zainteresowanego na obszarze Państwa Polskiego. Okresów tych nie uwzględnia się przy ustalaniu prawa do świadczeń, jeżeli z ich tytułu przysługuje świadczenie rentowe z instytucji zagranicznej inne niż renta z ubezpieczenia dodatkowego, z uwzględnieniem ust. 7.
7. Okresy zatrudnienia obywateli polskich za granicą, uwzględnione na podstawie przepisów wydanych na podstawie ustawy, o której mowa w art. 1 pkt 1, w brzmieniu obowiązującym w dniu poprzedzającym dzień wejścia w życie niniej-

szej ustawy, z tytułu których zostało ustalone świadczenie obliczone proporcjonalnie do okresów zatrudnienia na obszarze Państwa Polskiego i za granicą, nie podlegają weryfikacji, jak długo zainteresowany ma miejsce stałego zamieszkania na obszarze Państwa Polskiego.

8. Jeżeli okresy, o których mowa w art. 2, 4 i 5, zbiegają się w czasie przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie, uwzględnia się okres korzystniejszy.
9. Okresy składkowe, o których mowa w art. 2 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 lit.b)-d) i pkt 4-15, oraz okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 4 ust. 1, mogą być uwzględnione, jeżeli zostały udowodnione dokumentami (zaświadczeniami) lub wpisami w legitymacji ubezpieczeniowej bądź uznane orzeczeniem sądu.

Art. 7.

1. Podstawę wymiaru emerytury lub renty stanowi ustalona w sposób określony w ust. 5 i 6, z uwzględnieniem art. 8 i 9, przeciętna, zwaloryzowana kwota wynga-rodzenia lub dochodu, która stanowiła podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne na podstawie przepisów prawa polskiego, w okresie:
 - 1) kolejnych 3 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 12 lat kalendarzowych, jeżeli wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony do dnia 31 grudnia 1992 r., z zastrzeżeniem ust. 3 i 4,
 - 2) kolejnych 4 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 13 lat kalendarzowych, jeżeli wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony do dnia 31 grudnia 1993 r., z zastrzeżeniem ust. 3 i 4,
 - 3) kolejnych 5 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 14 lat kalendarzowych, jeżeli wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony do dnia 31 grudnia 1994 r.,
 - 4) kolejnych 6 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 15 lat kalendarzowych, jeżeli wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony do dnia 31 grudnia 1995 r.,
 - 5) kolejnych 7 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 16 lat kalendarzowych, jeżeli wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony do dnia 31 grudnia 1996 r.,
 - 6) kolejnych 8 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 17 lat kalendarzowych, jeżeli wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony do dnia 31 grudnia 1997 r.,
 - 7) kolejnych 9 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 18 lat kalendarzowych, jeżeli wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony do dnia 31 grudnia 1998 r.,
 - 8) kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 19 lat kalendarzowych, jeżeli wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony do dnia 31 grudnia 1999 r.,
 - 9) kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych, jeżeli wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony po dniu 31 grudnia 1999 r.,przy czym okres ostatnich lat kalendarzowych liczy się wstecz od roku, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę.

2. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty przysługującej na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym duchownych przyjmuje się przeciętną podstawę wymiaru składek z pełnych lat kalendarzowych ubezpieczenia przypadających po dniu 1 lipca 1989 r. do dnia, w którym zgłoszono wniosek o świadczenie z tym że z okresu nie dłuższego niż określony w ust. 1.
3. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty przysługującej na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin przyjmuje się:
 - 1) wynagrodzenie z tytułu zatrudnienia w jednym zakładzie pracy albo
 - 2) łączne wynagrodzenie z tytułu zatrudnienia wykonywanego równocześnie w więcej niż jednym zakładzie pracy, jeżeli:
 - a) zatrudnienie wykonywane było w wymiarze czasu pracy nie przekraczającym łącznie wymiaru obowiązującego w danym zawodzie albo
 - b) zatrudnienie wykonywane było w wymiarze czasu pracy przekraczającym łącznie wymiar obowiązujący w danym zawodzie, z tym że w takim przypadku podstawę wymiaru emerytury lub renty stanowi przeciętna zwaloryzowana kwota łącznego wynagrodzenia z tytułu zatrudnienia, która była podstawą wymiaru składek w okresie wymaganych kolejnych lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z okresu, o którym mowa w ust. 1, jednak nie krótszym niż okres 5 takich lat.
4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury lub renty przysługującej na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym twórców.
5. W celu ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty:
 - 1) oblicza się sumę wynagrodzeń i dochodów, które były podstawą wymiaru składek w okresie każdego z wybranych przez zainteresowanego lat kalendarzowych,
 - 2) oblicza się stosunek każdej z tych sum wynagrodzeń lub dochodów do kwoty rocznej przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonej za dany rok kalendarzowy - wyrażając go w procentach, z zaokrągleniem do setnych części procentu,
 - 3) oblicza się średnią arytmetyczną tych procentów, która - z zastrzeżeniem ust. 6 - stanowi wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury lub renty, oraz
 - 4) mnoży się przez ten wskaźnik kwotę bazową, o której mowa w ust. 9 i 10.
6. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru nie może być wyższy niż 250 %.
7. Przepisy ust. 1-6 stosuje się odpowiednio do osoby, która osiągała uposażenie.
8. Do sumy wynagrodzeń, o których mowa w ust. 5 pkt 1, dolicza się kwoty przysługujących ubezpieczonemu w danym roku kalendarzowym - na podstawie odrębnych przepisów - zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego i świadczenia rehabilitacyjnego oraz zasiłku wyrównawczego, świadczenia wyrównawczego lub dodatku wyrównawczego, a także wartość świadczeń rekompensacyjnych.

9. Kwota bazowa wynosi 93% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w kwartale kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji, z uwzględnieniem ust. 10.
10. Podwyższenie kwoty bazowej następuje od pierwszego dnia miesiąca, w którym jest przeprowadzana waloryzacja. Poczynając od pierwszej waloryzacji w 1996 r. wskaźnik procentowy, o którym mowa w ust. 9, ulega podwyższeniu o jeden punkt procentowy w każdym terminie waloryzacji, aż do osiągnięcia kwoty bazowej równej 100% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

Art. 8.

1. Podstawę wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do renty inwalidzkiej na podstawie przepisów wymienionych w art. 1, stanowi:
 - 1) podstawa wymiaru renty inwalidzkiej - w wysokości uwzględniającej **re-waloryzację oraz** wszystkie kolejne waloryzacje przypadające w okresie następującym po ustaleniu prawa do renty inwalidzkiej albo
 - 2) podstawa wymiaru ustalona na nowo w myśl art. 7.
2. Przepis ust. 1 pkt 1 stosuje się przy ustalaniu podstawy wymiaru:
 - 1) emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do emerytury na podstawie przepisów wymienionych w art. 1,
 - 2) renty inwalidzkiej dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do renty inwalidzkiej albo do emerytury na podstawie przepisów wymienionych w art. 1.
3. Podstawę wymiaru emerytury osobie, która wcześniej pobierała świadczenie przedemerytalne na podstawie przepisów o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, stanowi podstawa wymiaru emerytury przyjęta do celów ustalenia świadczenia przedemerytalnego - w wysokości uwzględniającej wszystkie kolejne waloryzacje przypadające w okresie następującym po ustaleniu prawa do świadczenia przedemerytalnego, albo podstawa wymiaru ustalana jest na nowo w myśl art. 7.

**dodane wyrazy
wchodzą w życie
1.1.1998 r. (Dz.U. Nr
136, poz. 636)**

Art. 9.

Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa:

- 1) przypadki, w których podstawę wymiaru emerytury lub renty ustala się z okresu krótszego lub przypadającego wcześniej niż w okresie lat kalendarzowych, o których mowa w art. 7 ust. 1,
- 2) przypadki, w których przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury lub renty do sumy wynagrodzeń, które były podstawą wymiaru składek, dolicza się niektóre składniki wynagrodzeń lub wypłaty nie będące wynagrodzeniem z tytułu zatrudnienia, jeżeli składniki te w okresie przed dniem wejścia w życie ustawy były uwzględniane przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury lub renty, mimo że były wyłączone z podstawy wymiaru składek,
- 3) rodzaje wypłat, których nie uwzględnia się przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury lub renty,
- 4) przypadki, w których podstawę wymiaru emerytury lub renty dla pracowników zatrudnionych za granicą ustala się od wynagrodzenia przysługującego

pracownikom zatrudnionym w tym okresie w kraju w tym samym lub podobnym charakterze, w jakim pracownik był zatrudniony przed wyjazdem za granicę albo na podstawie kwot ryczałtowych,

5) inne szczegółowe zasady ustalania podstawy wymiaru emerytury i renty.

Art. 10.

1. Emerytura wynosi:

- 1) 24 % kwoty bazowej oraz
- 2) po 1,3 % podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych, o których mowa w art.2,
- 3) po 0,7 % podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych, o których mowa w art.4.

2. Przy obliczaniu emerytury okresy, o których mowa w ust.1 pkt 2 i 3, ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

3. *Po obliczeniu wysokości świadczenia ustala się wskaźnik wysokości świadczenia w relacji do kwoty bazowej, od której świadczenie zostało obliczone - wyrażony w procentach z zaokrągleniem do setnych części procentu.*

**ust. 3 skreślony
(wchodzi w życie
1.1.1998 r. - Dz.U.
1996 r. Nr 136, poz.
636)**

Art. 11.

1. Renta inwalidzka dla inwalidy I i II grupy wynosi:

- 1) 24 % kwoty bazowej oraz
- 2) po 1,3 % podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych, o których mowa w art.2,
- 3) po 0,7 % podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych, o których mowa w art.4,
- 4) po 0,7 % podstawy jej wymiaru za każdy rok okresu brakującego do pełnych 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, przypadającego od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia, w którym rencista ukończyłby 60 lat życia.

2. Renta inwalidzka dla inwalidy III grupy wynosi 75 % renty inwalidzkiej dla inwalidy II grupy.

3. *Przepisy art.10 ust.2 i 3 stosuje się odpowiednio.*

3. Przepisy art. 10 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

4. Renta inwalidzka z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, obliczona w myśl ust.1 - 3, nie może być niższa niż:

- 1) 80 % podstawy wymiaru renty - dla inwalidy I lub II grupy,
- 2) 60 % podstawy wymiaru renty - dla inwalidy III grupy.

5. Renta szkoleniowa wynosi 75% podstawy wymiaru renty, a jeżeli niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie jest spowodowana skutkami wypadku przy pracy lub choroby zawodowej - 100% podstawy wymiaru renty.

**nowe brzmienie ust. 3
wchodzi w życie
1.1.1998 r. (Dz.U.
1996 r. Nr 136, poz.
636)**

Art. 12.

1. Renta rodzinna wynosi:

- 1) dla jednej osoby uprawnionej - 85 % świadczenia, które przysługiwałyby zmarłemu,
 - 2) dla dwóch osób uprawnionych - 90 % świadczenia, które przysługiwałyby zmarłemu,
 - 3) dla trzech lub więcej osób uprawnionych - 95 % świadczenia, które przysługiwałyby zmarłemu.
2. Przy ocenie prawa do świadczenia, które przysługiwałyby zmarłemu, przyjmuje się, że osoba ta była inwalidą II grupy.
3. Za kwotę świadczenia, które przysługiwałyby zmarłemu, uważa się kwotę emerytury lub renty inwalidzkiej bez uwzględnienia dodatków, o których mowa w art.21.
4. *Przepis art. 10 ust.3 stosuje się odpowiednio.*

**ust. 4 skreślony
(wchodzi w życie
1.1.1998 r. - Dz.U.
1996 r. Nr 136, poz.
636)**

Art. 13.

1. Kwota emerytury lub renty, bez uwzględnienia dodatków, o których mowa w art.21, nie może przekraczać 100 % podstawy wymiaru emerytury lub renty.
2. Ograniczenie wysokości świadczenia do 100 % podstawy ich wymiaru nie dotyczy emerytur i rent w wysokości określonej w art.16.

Art. 14.

Jeżeli podstawy wymiaru emerytury lub renty nie można ustalić zgodnie z zasadami określonymi w ustawie lub w rozporządzeniu, o którym mowa w art.9, emeryturę lub rentę ustala się w kwocie najniższego świadczenia.

Art. 15.

1. Osobie, której przy ustalaniu prawa do świadczenia uwzględniono okresy pracy w gospodarstwie rolnym określone w art.5, oblicza się wysokość przysługującego świadczenia jako część emerytury lub renty obliczonej w myśl art.10, 11 lub 12 - z uwzględnieniem okresów pracy w gospodarstwie rolnym - proporcjonalną do udziału okresów składkowych i nieskładkowych w okresie stanowiącym sumę okresów składkowych, nieskładkowych i uwzględnionych okresów pracy w gospodarstwie rolnym.
2. Przepisu ust.1 nie stosuje się do osoby, która udowodniła co najmniej 25 lat mężczyzna, 20 lat kobieta okresów składkowych albo okresów składkowych uzupełnionych okresami nieskładkowymi w rozmiarze nie większym niż określony w art.4 ust.2, lecz wysokość przysługującego jej świadczenia oblicza się w myśl art.10, 11 lub 12 z uwzględnieniem okresów składkowych i nieskładkowych, bez uwzględnienia okresów pracy w gospodarstwie rolnym.
3. Świadczenie, którego wysokość ustalono w myśl ust.1 i 2, zwiększa się o kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury lub renty rolniczej ustalonej według zasad wymiaru określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwzględnieniem całego udowodnionego okresu pracy w gospodarstwie rolnym, w tym również przypadającego wcześniej niż 25 lat przed ustaleniem prawa do emerytury lub renty.

3a. W razie zbiegu okresów opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników i Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników, przypadających od dnia 1 lipca 1977 r., z okresami:

- 1) innego ubezpieczenia społecznego, nawet jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone w myśl art. 2-4, nie wymagałyby uzupełnienia w celu nabycia prawa do świadczenia,
- 2) pobierania emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego
- świadczenie ulega zwiększeniu, o którym mowa w ust. 3, za okres opłacania tych składek.

3b. Zwiększeniu, o którym mowa w ust. 3, za okres opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników, Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników i ubezpieczenie emerytalno-rentowe rolników, ulega również świadczenie, nawet jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe nie wymagałyby uzupełnienia w celu nabycia tego świadczenia.

3c. Zwiększenie, o którym mowa w ust. 3a i 3b, przyznaje się na wniosek zainteresowanego.

4. *Przepis art. 10 ust. 3 stosuje się odpowiednio.*

**ust. 4 skreślony
(wchodzi w życie
1.1.1998 r. - Dz.U.
1996 r. Nr 136, poz.
636)**

5. Świadczenia, o których mowa w ust. 1-3b, wypłaca się z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z tym że koszty tych świadczeń - w części odpowiadającej części składkowej emerytury lub renty rolniczej oraz podwyższenia do kwoty najniższej emerytury lub renty - podlegają odpowiedniej refundacji z funduszu emerytalno-rentowego określonego w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników lub z budżetu państwa.

6. *Szczegółowe zasady rozliczeń, o których mowa w ust. 5, określa Minister Pracy i Polityki Socjalnej oraz Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, w porozumieniu z Ministrem Finansów.*

**zmiana w ust. 6
wchodzi w życie z dn.
1.01.1999 r.**

6. Szczegółowe zasady rozliczeń, o których mowa w ust. 5, określa minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego oraz minister właściwy do spraw rolnictwa, w porozumieniu z ministrem właściwy do spraw finansów publicznych.

Art. 16.

1. Kwoty najniższych emerytur i rent - bez uwzględnienia dodatków, o których mowa w art. 21 - wynoszą:

- 1) 39% przeciętnego wynagrodzenia w kwartale kalendarzowym poprzedzającym termin ostatniej waloryzacji emerytur i rent w 1995 r. - w przypadku emerytury, renty rodzinnej i renty inwalidzkiej dla inwalidy I lub II grupy,
- 2) 30% przeciętnego wynagrodzenia w kwartale kalendarzowym poprzedzającym termin ostatniej waloryzacji emerytur i rent w 1995 r. - w przypadku renty inwalidzkiej dla inwalidy III grupy.

2. Kwoty najniższych emerytur i rent, o których mowa w ust. 1, podwyższa się przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji od miesiąca, w którym jest przeprowadzana waloryzacja.

3. Kwota najniższej renty inwalidzkiej z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej oraz renty rodzinnej przysługującej członkom rodziny pozostałym

po ubezpieczonym lub renciście, który zmarł wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, wynosi 120% kwoty najniższych świadczeń określonych w ust. 1, podwyższonych zgodnie z ust. 2.

4. Emerytury i renty ustalone w kwotach niższych niż określone w ust. 1 i 2 podwyższa się do tych kwot z urzędu, a jeżeli ich wypłata była wstrzymana - po wznowieniu wypłaty.

ust. 5 skreślony
(wchodzi w życie
1.1.1998 r. - Dz.U.
1996 r. Nr 136, poz.
636)

[Art. 17-17.]

Art. 18.

1. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski":

- 1) w terminie do 7 roboczego dnia drugiego miesiąca każdego kwartału - kwotę przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale,
- 2) w terminie do 7 roboczego dnia miesiąca lutego każdego roku - kwotę przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym.

art. 17, 17¹ i 17²
skreślone (wchodzi
w życie 1.1.1998 r. -
Dz.U. 1996 r. Nr
136, poz. 636)

ust. 2 skreślony
(wchodzi w życie
1.1.1998 r. - Dz.U.
1996 r. Nr 136, poz.
636)

[2. skreślony]

Art. 19-20 skreślone

art. 19 i 20 skreślone
(wchodzi w życie
1.1.1998 r. - Dz.U.
1996 r. Nr 136, poz.
636)

Art. 21.

1. Do emerytury i renty przysługują dodatki:
 - 2) pielęgnacyjny,
 - 3) dla sieroty zupełnej.
2. Dodatek pielęgnacyjny przysługuje osobie uprawnionej do emerytury lub renty, jeżeli osoba taka została zaliczona do I grupy inwalidów albo ukończyła 75 lat życia.
3. Jeżeli do renty rodzinnej są uprawnione sieroty zupełne, część renty przysługującej każdej z tych sierot zwiększa się o dodatek dla sieroty zupełnej.
4. Do emerytur i rent przysługujących na podstawie przepisów, o których mowa w art. 1, nie przysługują żadne inne dodatki, wzrosty ani zwiększenia, poza wymienionymi w ust. 1 oraz w art. 15 ust. 3-3b, a także dodatkiem za tajne nauczanie oraz dodatkiem określonym w przepisach o kombatantach oraz niektórych innych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.

pkt 1 skreślony

Art. 22.

1. Dodatek pielęgnacyjny wynosi miesięcznie 10% przeciętnego wynagrodzenia w kwartale kalendarzowym poprzedzającym termin ostatniej waloryzacji emerytur i rent w 1995 r.
2. Dodatek dla sieroty zupełnej wynosi miesięcznie 10% przeciętnego wynagrodzenia w kwartale kalendarzowym poprzedzającym termin ostatniej waloryzacji emerytur i rent w 1995 r.
3. Kwoty dodatków, o których mowa w ust. 1 i 2, podwyższa się przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent od miesiąca, w którym przeprowadzana jest waloryzacja.

Art. 23.

1. W razie zbiegu u jednej osoby prawa do dwóch lub więcej świadczeń o charakterze rentowym, przewidzianych w przepisach, o których mowa w art. 1 pkt 1-8, zainteresowany ma prawo do pobierania wyższego lub wybranego świadczenia.
2. Odrębne przepisy określają prawo do pobierania świadczeń w razie zbiegu u jednej osoby prawa do emerytury określonej w ustawie z prawem do renty inwalidzkiej z tytułu:
 - 1) inwalidztwa wojennego i wojskowego,
 - 2) inwalidztwa powstałego wskutek pobytu w miejscach, o których mowa w art. 3 pkt 2 i art. 4 ust. 1 pkt 1, 2 i 3 lit.a) oraz pkt 4 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. Nr 17, poz. 75),
 - 3) wypadku przy pracy lub choroby zawodowej.
3. Osobom uprawnionym do świadczeń emerytalno-rentowych na podstawie ustawy, o której mowa w art. 1 pkt 1, oraz do świadczeń o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych świadczenia przysługujące na podstawie tej ustawy wypłaca się w wysokości określonej niniejszą ustawą, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej.

Art. 24.

1. Prawo do emerytury, renty inwalidzkiej i renty rodzinnej ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w ust.3-6, w razie osiągnięcia wynagrodzenia lub dochodu z tytułu wykonywania zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej albo pozarolniczej działalności gospodarczej, której wykonywanie podlega obowiązkowi ubezpieczenia społecznego.
2. Przepis ust.1 stosuje się również do osób osiągających wynagrodzenie lub dochód z pracy zarobkowej albo pozarolniczej działalności gospodarczej, wyłączonych z obowiązku ubezpieczenia społecznego z tytułu ustalenia prawa do emerytury lub renty, oraz do osób osiągających uposażenie z tytułu służby, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 3 i 4.
3. Emeryturę lub rentę inwalidzką zawiesza się w całości w razie osiągnięcia wynagrodzenia lub dochodu z tytułów, o których mowa w ust.1 i 2: w kwocie wyższej

niż 120 % przeciętnego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, miesięcznie.

4. W razie osiągnięcia wynagrodzenia lub dochodu z tytułów, o których mowa w ust. 1 i 2, w kwocie przekraczającej 60 % kwoty przeciętnego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, nie wyższej jednak niż 120 % tej kwoty, emerytura i renta inwalidzka dla inwalidów I i II grupy ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą niż określona w art. 10 ust. 1 pkt 1, a renta inwalidzka dla inwalidów III grupy - o kwotę przekroczenia, lecz nie więcej niż 75 % kwoty określonej w art. 10 ust. 1 pkt 1.
5. Przepisów ust. 1-4 nie stosuje się do rent z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.
6. Przepis ust.3 i 4 stosuje się odpowiednio do osoby pobierającej rentę rodzinną, jeżeli do renty uprawniona jest jedna osoba.
7. Wysokość renty rodzinnej przysługującej więcej niż jednej osobie ulega zmniejszeniu, w przypadku gdy jedna lub kilka z osób uprawnionych do renty osiąga wynagrodzenie lub dochód w kwocie wyższej niż 60 % przeciętnego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, miesięcznie. Zmniejszenie renty następuje przez ponowne ustalenie jej wysokości dla osób uprawnionych do pobierania tej renty z pominięciem osoby osiągającej to wynagrodzenie lub dochód.

Art. 24¹.

Renta szkoleniowa nie przysługuje w razie osiągnięcia wynagrodzenia lub dochodu, o którym mowa w art. 24 ust. 1 i 2.

Art. 25.

1. Emeryt lub rencista jest obowiązany zawiadomić organ rentowy o podjęciu zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej albo pozarolniczej działalności gospodarczej, o wysokości osiąganego z tych tytułów wynagrodzenia lub dochodu, o którym mowa w art. 24 ust.1 i 2, oraz o każdorazowej podwyżce wysokości wynagrodzenia lub dochodu ponad kwoty określone w art. 24 ust.3, 4 i 6.
2. Obowiązki określone w ust.1 spoczywają odpowiednio na zakładzie pracy.
3. Urząd skarbowy jest obowiązany zawiadomić organ rentowy o podjęciu przez emeryta lub rencistę działalności gospodarczej oraz o wysokości osiąganego z tytułu tej działalności dochodu.
4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w drodze rozporządzenia, może określić szczegółowe zasady zawieszania prawa do emerytury lub renty oraz zmniejszania wysokości tych świadczeń.

Art. 26.

1. Przepisy ustawy stosuje się do:
 - 1) wniosków o świadczenia, zgłoszonych poczynawszy od dnia wejścia w życie ustawy,

zmiana w ust. 4
wchodzi w życie z dn.
1.01.1999 r.

- 2) wniosków o świadczenia, zgłoszonych przed dniem wejścia w życie ustawy, jeżeli choćby jeden z warunków do uzyskania prawa do świadczenia został spełniony poczynając od tego dnia,
 - 3) świadczeń przyznanych na podstawie przepisów ustaw i dekretu, wymienionych w art. 1, w brzmieniu obowiązującym w dniu poprzedzającym dzień wejścia w życie niniejszej ustawy, z uwzględnieniem art. 27-33.
2. Do osób, które do dnia wejścia w życie ustawy nie zgłosiły wniosku o emeryturę lub rentę, mimo że spełniły łącznie warunki do nabycia prawa do tych świadczeń - stosuje się przepisy ustaw i dekretu wymienionych w art. 1, dotyczące warunków nabycia prawa do emerytury lub renty.

Art. 27.

1. Osoby, którym w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy przysługują emerytury, renty inwalidzkie i renty rodzinne przyznane na podstawie przepisów wymienionych w art. 1, zachowują prawo do tych świadczeń, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.
2. Emerytury i renty, o których mowa w ust. 1, podlegają rewaloryzacji polegającej na obliczeniu ich na nowo:
 - 1) według zasad wymiaru określonych w art. 28-30, z uwzględnieniem art. 6 ust.5,
 - 2) od podstawy wymiaru ustalonej od kwoty bazowej przy zastosowaniu wskaźnika wysokości wynagrodzenia (uposażenia, dochodu, przychodu, podstawy wymiaru składek) obliczonego, z zastrzeżeniem ust. 3:
 - a) na podstawie art. 28-30 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 36, poz. 206, Nr 66, poz. 390 i Nr 92, poz. 540) albo
 - b) na podstawie art. 16 i 16¹ ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, w brzmieniu nadanym ustawą, o której mowa pod lit.a), jeżeli przepisy ustawy z dnia 24 maja 1990 r. przewidywały taką możliwość,z uwzględnieniem art. 33 ust. 1.Wskaźnik wysokości wynagrodzenia (uposażenia, dochodu, przychodu, podstawy wymiaru składek) zwany jest dalej "wskaźnikiem wysokości podstawy wymiaru".
3. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru rewaloryzowanego świadczenia nie może być wyższy niż 250 %.
4. Przepisu ust. 2 nie stosuje się do emerytur i rent przyznanych na podstawie przepisów wymienionych w art. 1, zrewaloryzowanych na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o rewaloryzacji emerytur i rent dla osób, które ukończyły 80 lat, oraz o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 92, poz. 540), które przysługują w wysokości określonej w tej ustawie, z zastrzeżeniem ust. 3.
5. Renty rodzinne zrewaloryzowane na podstawie ustawy, o której mowa w ust.4, podlegają obliczeniu na nowo przy zastosowaniu wskaźników wymiaru określonych w art.30 ust.1.

Art. 28.

1. Emerytura, o której mowa w art. 27 ust.2, wynosi:
 - 1) 24 % kwoty bazowej oraz
 - 2) po 1,3 % podstawy jej wymiaru za każdy pełny rok okresów, o których mowa w ust.2.
2. Do obliczenia wysokości świadczenia przyjmuje się okresy zatrudnienia (ubezpieczenia) oraz okresy równorzędne i zaliczalne do tych okresów, ustalone na podstawie przepisów wymienionych w art.1 w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 stycznia 1991 r.
3. Po obliczeniu wysokości świadczenia ustala się wskaźnik wysokości świadczenia w relacji do kwoty bazowej, od której świadczenie zostało obliczone, wyrażony w procentach z zaokrągleniem do setnych części procentu.

Art. 29.

1. Renta inwalidzka, o której mowa w art.27 ust.2, dla inwalidy I i II grupy wynosi:
 - 1) 24 % kwoty bazowej oraz
 - 2) po 1,3 % podstawy jej wymiaru za każdy pełny rok okresów, o których mowa w art.28 ust.2,
 - 3) po 0,7 % podstawy jej wymiaru za każdy rozpoczęty rok okresu brakującego do pełnych 25 lat okresów, o których mowa w art.28 ust.2, przypadających od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia, w którym rencista ukończyłby 60 lat życia.
2. Renta inwalidzka, o której mowa w art.27 ust.2, dla inwalidy III grupy wynosi 75 % renty inwalidzkiej dla inwalidy II grupy.
3. Renta inwalidzka z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, obliczona w myśl ust. 1 i 2, nie może być niższa niż:
 - 1) 80 % podstawy wymiaru renty - dla inwalidy I lub II grupy,
 - 2) 60 % podstawy wymiaru renty - dla inwalidy III grupy.
4. Przepis art.28 ust.3 stosuje się odpowiednio.

Art. 30.

1. Renta rodzinna, o której mowa w art.27 ust.2, wynosi:
 - 1) dla jednej osoby uprawnionej - 85 % świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu,
 - 2) dla dwóch osób uprawnionych - 90 % świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu,
 - 3) dla trzech lub więcej osób uprawnionych - 95 % świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu.
2. Przy ocenie prawa do świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu, przyjmuje się, że osoba ta była inwalidą II grupy.
3. Za kwotę świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu, uważa się kwotę emerytury lub renty inwalidzkiej, bez uwzględnienia dodatków, o których mowa w art.21.
4. Przepis art.28 ust.3 stosuje się odpowiednio.

Art. 31.

Emerytury i renty obliczone w myśl art. 28-30 podlegają waloryzacji na zasadach określonych w niniejszej ustawie, poczynając od czwartego kwartału 1991 r.

Art. 32.

1. Emerytury i renty, o których mowa w art. 27 ust. 2, w wysokości ustalonej w myśl art. 28-30, przysługują od dnia 1 listopada 1991 r.
2. Rewaloryzacji świadczeń dokonuje się z urzędu, a jeżeli prawo do świadczeń było zawieszone - na wniosek osoby zainteresowanej albo przy wznowieniu ich wypłaty.
3. Jeżeli kwota świadczenia ustalona w myśl art. 28-31 byłaby niższa od:
 - 1) kwoty odpowiedniego świadczenia w najniższej wysokości określonej w art. 16 - świadczenie podwyższa się do tej kwoty,
 - 2) kwoty wypłacanego świadczenia - obniżenie świadczenia następuje od dnia 1 stycznia 1992 r., z uwzględnieniem ust. 4 i 5.
4. Jeżeli kwota świadczenia ustalona w myśl art. 28-30 nie przekraczałaby kwoty 1 000 000 zł miesięcznie i byłaby niższa od kwoty wypłaconego świadczenia, świadczenie wypłaca się w kwocie dotychczasowej, nie wyższej jednak niż 1 000 000 zł miesięcznie, do czasu, gdy jego wysokość, ustalona w myśl art. 28-30, w wyniku waloryzacji przekroczy tę kwotę.
5. Przy ustalaniu wysokości świadczenia uwzględnia się kwotę świadczenia ze wszystkimi wzrostami i dodatkami, z wyłączeniem dodatków rodzinnych, dodatku pielęgnacyjnego i dodatku dla sierot zupełnych.

Art. 33.

1. Świadczenia zrewaloryzowane w myśl art. 27-30 i art. 32 podlegają ponownemu obliczeniu, z zastosowaniem zasad przewidzianych w art. 28-30, na wniosek emeryta lub rencisty, od podstawy wymiaru ustalonej na zasadach określonych w art. 7 z okresu, o którym mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1. Przepis art. 31 stosuje się odpowiednio. Jeżeli wniosek zgłoszony zostanie do dnia 31 grudnia 1992 r., podwyższenie świadczenia następuje od dnia 1 listopada 1991 r.
2. Jeżeli wniosek o doliczenie nie uwzględnionych dotychczas w wymiarze świadczenia okresów składkowych lub nieskładkowych, innych niż określone w art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 36, poz. 206, Nr 66, poz. 390 i Nr 92, poz. 540), zostanie zgłoszony poczynając od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, do ustalenia wysokości emerytury lub renty stosuje się przepisy art. 10-16.

Art. 33¹.

1. Jeżeli po dniu 31 grudnia 1995 r. emeryt lub rencista zgłosi wniosek o ponowne ustalenie wysokości świadczenia przez doliczenie nie uwzględnionych dotychczas w wymiarze świadczenia okresów składkowych lub nieskładkowych kwotę przysługującego świadczenia zwiększa się doliczając:
 - 1) do kwoty emerytury lub renty inwalidzkiej I i II grupy:

- a) po 1,3% podstawy wymiaru, ustalonej w wyniku waloryzacji, za każdy rok okresów składkowych, o których mowa w art. 2,
 - b) po 0,7% podstawy wymiaru, ustalonej w wyniku waloryzacji, za każdy rok okresów nieskładkowych, o których mowa w art. 4,
- 2) do kwoty renty inwalidzkiej III grupy oraz do kwoty renty rodzinnej część wzrostu, o którym mowa w pkt 1, ustaloną przy zastosowaniu wskaźnika procentowego, określonego odpowiednio w art. 11 ust. 2 albo w art. 12.
2. Przy obliczaniu wzrostu, o którym mowa w ust. 1, okresy składkowe i nieskładkowe ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

Art. 33².

Jeżeli po dniu 31 grudnia 1995 r. emeryt lub rencista zgłosi wniosek o ponowne ustalenie wysokości świadczenia przez ustalenie podstawy wymiaru na nowo w myśl art. 7, wysokość podstawy wymiaru emerytury i renty ustala się ponownie, jeżeli obliczony w myśl art. 7 nowy wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od wcześniej obliczonego.

Art. 34.

Zasilek pogrzebowy przysługuje w wysokości określonej w przepisach o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Art. 35.

W ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 13, poz. 68 i z 1990 r. Nr 36, poz. 206) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 6 w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:
 - "2) uczestniczenia w walkach z oddziałami Ukraińskiej Powstańczej Armii oraz grupami Wehrwolfu.";
- 2) w art. 8 skreśla się pkt 4;
- 3) w art. 11:
 - a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:
 - "1. Podstawę wymiaru renty inwalidzkiej stanowi 100 % kwoty przeciętnego wynagrodzenia, o której mowa w ust. 2, z zaokrągleniem do pełnego tysiąca złotych.",
 - b) w ust.2 wyraz "przewidywanego" skreśla się,
 - c) skreśla się ust. 3 i 4,
 - d) w ust. 5 skreśla się wyrazy "lub 4";
- 4) w art. 12:
 - a) w ust. 1 skreśla się pkt 3,
 - b) w ust. 2 wyrazy "ust. 1 pkt 1-3" zastępuje się wyrazami "ust. 1 pkt 1 i 2";
- 5) w art. 25:
 - a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

- "2. Podstawę wymiaru renty rodzinnej ustala się w myśl art. 11.",
- b) skreśla się ust. 3;
- 6) w art. 27 skreśla się wyrazy "oraz dodatek z tytułu odznaczeń państwowych";
- 7) w art. 30 w ust. 1 wyrazy "Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej" zastępuje się wyrazami "Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej";
- 8) art. 37 otrzymuje brzmienie:
- "Art. 37. Podstawę wymiaru renty inwalidzkiej ustala się w myśl art. 11.";
- 9) w art. 38:
- a) w ust. 1 skreśla się pkt 3,
- b) w ust. 2 wyrazy "w ust. 1 pkt 1-3" zastępuje się wyrazami "w ust. 1";
- 10) skreśla się art. 39;
- 11) art. 54 otrzymuje brzmienie:
- "Art. 54. 1. Inwalidzie wojennemu i wojskowemu pobierającemu rentę inwalidzką obliczoną od podstawy wymiaru określonej w art. 11, który nabył prawo do emerytury, wypłaca się w zależności od jego wyboru:
- 1) rentę inwalidzką powiększoną o połowę emerytury albo
 - 2) emeryturę powiększoną o połowę renty inwalidzkiej.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do inwalidy wojennego, który nabył prawo do renty inwalidzkiej za gospodarstwo rolne przekazane następcy lub państwu.
3. W przypadkach nie wymienionych w ust. 1 i 2 osobie uprawnionej do renty inwalidzkiej lub renty rodzinnej na podstawie niniejszej ustawy oraz do innych świadczeń o charakterze rentowym wypłaca się jedno świadczenie - wyższe lub przez nią wybrane.
4. Inwalida, o którym mowa w ust. 1 pkt 2 oraz w ust. 2 i 3, zachowuje prawo do dodatku pielęgnacyjnego oraz innych uprawnień, które przysługiwałyby mu z tytułu renty inwalidzkiej.";
- 12) skreśla się art. 55;
- 13) w art. 57:
- a) w ust. 1 skreśla się wyrazy "z wyjątkiem związku zranień i kontuzji z działaniami wymienionymi w pkt 4 pod lit.a) tego artykułu, który ustala komisja lekarska służby zdrowia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych",
- b) w ust. 2 wyrazy "Związku Inwalidów Wojennych PRL" zastępuje się wyrazami "Związku Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej" i skreśla się wyrazy "lub komisji lekarskiej służby zdrowia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, o których mowa w ust. 1";
- 14) w art. 59:
- a) w ust. 2 wyrazy "zmniejsza się o 1750 zł miesięcznie" zastępuje się wyrazami "zmniejsza się o 25 % renty miesięcznie",

b) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

"3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do rent rodzinnych."

Art. 36.

W ustawie z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143, z 1985 r. Nr 4, poz. 15, z 1986 r. Nr 42, poz. 202 oraz z 1989 r. Nr 4, poz. 21 i Nr 35, poz. 192) w art. 31 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

"1. Zasiłek porodowy wypłaca się w wysokości 12% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału, ogłoszonego dla celów emerytalnych."

Art. 37.

W ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U.Nr 3, poz.19, Nr 25, poz. 187 i Nr 31, poz. 214, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1988 r. Nr 19, poz. 132, z 1989 r. Nr 4, poz. 24 i Nr 35, poz. 192, z 1990 r. Nr 34, poz. 197, Nr 36, poz. 206 i Nr 72, poz. 423 oraz z 1991 r. Nr 95, poz.425) w art.90 w ust.1 wyrazy "w wysokości 20 % podstawy wymiaru tych świadczeń, nie więcej jednak niż 3.000 zł miesięcznie" zastępuje się wyrazami "w wysokości 10 % przeciętnego wynagrodzenia stanowiącego podstawę ostatnio przeprowadzonej waloryzacji".

Art. 38.

W ustawie z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz.U. Nr 5, poz.32, z 1989 r. Nr 35, poz.192 i z 1990 r. Nr 36, poz.206) w art. 10 ust.2 skreśla się.

Art. 39.

W ustawie z dnia 10 lipca 1985 r. o rocznych nagrodach z zakładowego funduszu nagród w państwowych jednostkach organizacyjnych nie będących przedsiębiorstwami państwowymi (Dz.U. Nr 32, poz. 141 i z 1989 r. Nr 35, poz. 192) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 1 skreśla się ust. 2;
- 2) w art. 12 skreśla się wyrazy "oraz składek na ubezpieczenie społeczne".

Art. 40.

W ustawie z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz.137 i Nr 74, poz.441, z 1990 r. Nr 36, poz.206 oraz z 1991 r. Nr 7, poz.24) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) dodaje się art.4¹ i art.4² w brzmieniu:

"Art. 4¹. Ubezpieczeniu społecznemu na zasadach i w trybie określonych dla pracowników podlegają osoby pobierające stypendium sportowe, z wyjątkiem osób uczących się lub studiujących w systemie studiów dziennych, jeżeli nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu z innego tytułu.

Art. 4². 1. Ubezpieczeniem społecznym w zakresie świadczeń, o których mowa w art.2 ust.1 pkt 3-5, można objąć, na ich wniosek:

- 1) małżonków pracowników skierowanych do pracy w przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy Organizacji Narodów Zjednoczonych i w innych misjach specjalnych za granicą, w instytutach, ośrodkach informacji i kultury za granicą,
- 2) osoby, które z powodu stanu zdrowia swojego dziecka wymagającego - bez względu na wiek - stałej opieki oraz pielęgnacji lub pomocy w czynnościach samoobsługowych nie mogą podjąć albo kontynuować zatrudnienia, jeżeli nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu z innego tytułu; kryteria oceny stanu zdrowia dziecka stosuje się zgodnie z przepisami w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej troski.

2. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa wysokość i podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne oraz terminy i tryb ich opłacania.";

2) w art.38 w ust.1 wyrazy "w wysokości 8 % w stosunku rocznym" zastępuje się wyrazami "w wysokości odsetek ustawowych określonych przepisami prawa cywilnego".

Art. 41.

W ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 1991 r. Nr 7, poz.24, Nr 45, poz.199 i Nr 103, poz.448) w art.27 w ust.1 w pkt 3 skreśla się wyrazy "z tytułu odznaczeń państwowych".

Art. 42.

W ustawie z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. Nr 17, poz.75) wprowadza się następujące zmiany:

1) art.13 otrzymuje brzmienie:

"Art. 13. Okresy, o których mowa w art.1 ust.2 oraz w art.2-4, zalicza się w wymiarze podwójnym do okresu, od którego zależy przyznanie emerytury lub renty - na zasadach określonych w ustawie o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw.";

2) w art.15 w ust.1 wyrazy "w wysokości 30 % najniższej emerytury, przewidzianej w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin" zastępuje się wyrazami "w wysokości 10 % przeciętnego wynagrodzenia stanowiącego podstawę ostatnio przeprowadzonej waloryzacji";

3) w art.16 w ust.4 skreśla się wyrazy "z tytułu odznaczeń państwowych".

Art. 43.

W ustawie z dnia 14 czerwca 1991 r. o Krajowej Szkole Administracji Publicznej (Dz.U. Nr 63, poz. 266) w art. 6 ust. 4 skreśla się.

Art. 43¹.

Kwoty najniższej emerytury i renty, kwoty dodatku pielęgnacyjnego, dla sieroty zupełnej, za tajne nauczanie, kombatanckiego oraz kwoty zasiłku pogrzebowego, określone niniejszą ustawą w odpowiednim procencie przeciętnego wynagrodzenia stanowiącego podstawę ostatnio przeprowadzonej waloryzacji - ustala się z zaokrągleniem do pełnej setki złotych.

Art. 44.

1. W okresie od dnia wejścia w życie ustawy do dnia 31 grudnia 1991 r.:
 - 1) podstawa wymiaru renty inwalidzkiej i renty rodzinnej, przysługującej na podstawie ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, wynosi 2 200 000 zł,
 - 2) dodatek pielęgnacyjny i dodatek dla sieroty zupełnej wynoszą 178 500 zł miesięcznie,
 - 3) zasiłek porodowy wynosi 272 000 zł,
 - 4) zasiłek pogrzebowy, przewidziany w przepisach, o których mowa w art.1, wynosi 3 570 000 zł,
 - 5) dodatek kombatancki oraz dodatek za tajne nauczanie wynosi 178.500 zł miesięcznie.
2. Przy ustalaniu wskaźnika waloryzacji dla przeprowadzenia drugiej waloryzacji po dniu 31 grudnia 1991 r. w miejsce kwoty przeciętnego wynagrodzenia będącej podstawą ostatnio przeprowadzonej waloryzacji przyjmuje się kwotę tego wynagrodzenia odpowiednio przeliczoną zgodnie z przepisami o podatku dochodowym od osób fizycznych.
3. Jeżeli w czwartym kwartale 1991 r. przeprowadzona zostanie waloryzacja, kwoty, o których mowa w ust.1 pkt 1, 2, 4 i 5, podlegają odpowiedniemu podwyższeniu.

Art. 45.

1. Przepisy ustaw i dekretu, wymienionych w art.1, stosuje się od dnia wejścia w życie ustawy, o ile nie są sprzeczne z postanowieniami niniejszej ustawy.
2. Do czasu wydania przepisów wykonawczych, przewidzianych w niniejszej ustawie, pozostają w mocy przepisy aktów wykonawczych, wydane na podstawie ustaw i dekretu wymienionych w art.1, jeżeli nie są sprzeczne z przepisami niniejszej ustawy.

Art. 46.

1. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, z tym że przepisy art.22, 24, 34 i 40 wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1992 r., z uwzględnieniem ust.2 i 3.

2. Przepisy art.24 w stosunku do osób wykonujących pracę nauczyciela wchodzi w życie z dniem 1 września 1992 r.
3. Przepisy art.39 mają zastosowanie do nagród wypłacanych z zakładowego funduszu nagród, poczynając od nagród wypłaconych za 1991 r. **art. 47 skreślony**